

48. ASEAN ZİRVESİ: GELECEK ARAYIŞI BÖLGESEL DENGELER VE BÜYÜK GÜÇ REKABETİ

ASEAN üyesi bazı ülkeler her ne kadar Güney Çin Denizi konusunda Çin ile doğrudan sorun yaşıyor olsa da Pekin bölgenin en önemli ticaret ortaklarından biridir.

48. ASEAN Liderler Zirvesi 7-8 Mayıs'ta Filipinler'de gerçekleşti. 2026 ASEAN dönem başkanı Filipinler tarafından yayımlanan 48. ASEAN Zirvesi Başkanlık Bildirisinde[1], ASEAN'ın üç temel sütünü olan "ASEAN Güvenlik Toplantısı", "ASEAN Ekonomik Toplantısı", "ASEAN Sosyo-Kültürel Toplantısı" başta olmak üzere, ASEAN'ın dış ortaklarla ilişkilerinden bağlantısallığa, Doğu Timor'un üyeliğinin ardından entegrasyon sürecinden bölgesel entegrasyon için inisiyatiflere kadar pek çok hususa değinilmiştir. Bunların yanı sıra bölgesel ve küresel sorunlar da zirve gündeminde yer almıştır. En dikkat çekici konular Güney Çin Denizi'nde (GÇD) yaşanan gelişmeler, Myanmar'da artan çatışma ortamı ve insani kriz, Kamboçya ve Tayland arasındaki çatışma, Ukrayna, Filistin ve son olarak Orta Doğu'daki gelişmeler olmuştur.

Zirve, örgütün yalnızca bölgesel güvenlik sorunlarına değil, giderek daha bağlantılı hale gelen küresel krizlerin ekonomik, enerji sektörü ve toplumsal etkilerine karşı da "dayanıklılık" ve "koordinasyon" eksenli bir yaklaşım geliştirmeye çalıştığını göstermiştir.

Bildiride en genel hatlarıyla, ASEAN'ın kuruluşundan itibaren sıklıkla altını çizdiği temel prensiplerinden olan toprak bütünlüğüne saygı, iç işlerine karışmama prensibi, çatışmaların başlıca yollardan çözümü, uluslararası huku-

ka saygı yukarıda bahsi geçen tüm konular özelinde vurgulanmıştır. Bu yaklaşım, ASEAN'ın uzun yıllardır sürdürdüğü uzlaşma, esneklik ve çatışmaları tırmandırmaktan kaçınma temelli diplomatik kültürünün devamı niteliğindedir.

ZİRVEDE ENERJİ GÜVENLİĞİ VE ORTA DOĞU'DAKİ SAVAŞ İÇİN VERİLEN MESAJLAR

Filipinler Devlet Başkanı Marcos Jr. zirve kapsamında yaptığı konuşmada, bölgesel ve küresel krizlere atıfta bulunarak [2] belirsizliğin yaşandığı bir dönemde bir araya geldiklerini, bölgelerinin çok ötesindeki olayların birbirleriyle ne kadar derinden bağlantılı olduklarını kendilerine bir kez daha hatırlattığını ifade etmiştir. Bilhassa Orta Doğu'da ABD ve İsrail'in İran'a saldırısıyla başlayan krizin sonucu olarak yaşanan enerji arzındaki kesintilere dikkat çeken Başkan Marcos Jr., dış şokların ekonomiler üzerinde nasıl domino etkisi yaratabileceğine, işletme faaliyetlerini, istihdamı ve hane halkının geçim kaynaklarını ne denli etkileyebileceğine dikkati çekmiştir. Özellikle bu krizin ASEAN üyeleri arasında farklı seviyelerde etki yaratmış olduğunu belirtmesi fakat bununla birlikte mevcut tansiyonun düşmesi halinde bile etkilerinin önümüzdeki yıllarda da hissedileceğine işaret etmesi önemlidir. Orta Doğu ve Körfez'de yaşanan jeopolitik krizin Güneydoğu Asya bölgesi için

ANALİZ HABER

Doç. Dr. Hatice Çelik

en kritik etkileri arasında enerji güvenliği (bununla ilintili tüm ekonomik süreçler) ve bu bölgelerde yaşayan Güneydoğu Asyalı vatandaşların güvenliği olmuştur.

Marcos Jr., enerji güvenliği konusunda [3] artan küresel dalgalanmalar karşısında istikrarlı enerji arzını korumak ve bölgesel bağlantıyı geliştirmek için daha güçlü bölgesel koordinasyon ve hazırlık çağrısında bulunurken ASEAN'ı, bölgesel ekonomileri gelecekteki şoklardan korumak ve iklim değişikliğiyle mücadele etmek için alternatif ve yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesini hızlandırmaya çağırmıştır. Ayrıca her iki hususta da daha fazla koordinasyon ve bölgesel dayanışma ihtiyacının altını çizmiştir.

ASEAN'IN ÖNEMLİ GÜNDEMİ: İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

ASEAN bölgesi için en hayati konuların başında gelen denizcilik ve enerji güvenliği alanlarında da önemli vurgular görülmüştür. İlk olarak denizcilik işbirliği, iklim değişikliği, afet dayanıklılığı ve dijital dönüşüm alanlarında işbirliğini güçlendirecek önemli belgeler kabul

edilmiştir. Özellikle deniz güvenliği, seyrüsefer özgürlüğü ve Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (UNCLOS) temelinde denizcilik işbirliği vurgusu öne çıkarken, ASEAN Liderlerinin Denizcilik İşbirliğine İlişkin Deklarasyonu'nda Filipinler'de bir ASEAN Denizcilik Merkezinin kurulması teklif edilmiştir. ASEAN liderleri, gençlerin iklim değişikliğiyle mücadele ve afetlere hazırlık süreçlerinde daha aktif rol almasını destekleyen bir deklarasyonu da kabul etmiştir. Bunun yanında, afet ve acil durumlar sırasında ASEAN ülkeleri arasındaki koordinasyonun ve ortak müdahale kapasitesinin güçlendirilmesini amaçlayan yeni bir bölgesel çerçeve de onaylanmıştır.

SEAN ÜYESİ ÜLKELER DÜNYAYA NASIL BAKIYOR?

Nisan 2026'da ISEAS-Yusuf Ishak Enstitüsü bünyesindeki ASEAN Çalışmaları Merkezi tarafından yayınlanmış Güneydoğu Asya'nın 2026 Durumu Araştırma Raporu [4] ASEAN ülkelerinin dünyaya bakışı konusunda önemli veriler sunuyor. Raporla ABD Başkanı Donald Trump yönetimindeki ABD lider-

liği en büyük jeopolitik endişe kaynağı olarak tanımlanırken, Japonya, bölgedeki en güvenilir güç olarak ifade ediliyor. Raporun belki de en dikkat çekici sonuçlarından biri ise geçen yılki eğilimin tersine, ASEAN katılımcılarının çoğunluğunun (fark yakın da olsa), bölgenin iki stratejik rakipten biriyle ittifak kurmaya zorlanması durumunda ABD yerine Çin'i tercih etmesi olmuştur. [5] Elbette aradaki farkın bu denli dengeli olması ASEAN'ın bölgede takip etmeye çalıştığı büyük güçlerle dengeli bir ilişki perspektifinin doğrudan yansıması olarak değerlendirilebilir. Zira ASEAN üyesi bazı ülkeler her ne kadar Güney Çin Denizi konusunda Çin ile doğrudan sorun yaşıyor olsa da Pekin bölgenin en önemli ticaret ortaklarından biridir. Benzer şekilde ABD de bazı ASEAN üyeleri için önemli bir askeri-savunma ve ekonomik ortaklığın parçasıdır. İki büyük güçle ilişkisi son derece katmanlı olan ASEAN üyelerinin net şekilde birini diğerine tercih etme gibi bir seçeneğinin oldukça zor olduğu söylenebilir. Tüm bu denkleme karşın, ASEAN üyeleri bu karmaşıklığın getirdiği hem fırsatları hem krizleri dikkatli şekilde değerlendirip kendi ulusal çıkarları doğrultusunda hareket etmeye çalışmaktadır.

TRUMP'IN ÇİN ZİYARETİ: TİCARET SAVAŞINDAN PRAGMATİK PAZARLIĞA

Pekin'de gerçekleşecek Trump-Şi Zirvesi, Amerika-Çin rekabetinin sona erdiğini değil, yeni bir aşamaya geçtiğini gösterecek. Zirvenin amacı taraflara zaman kazandıracak geçici ve kontrollü bir işbirliği ortaya çıkarmak olacak.

ABD Başkanı Donald Trump ile Çin Devlet Başkanı Şi Jinping arasında 14-15 Mayıs 2026'da Pekin'de gerçekleşecek zirve son yılların en kritik diplomatik görüşmelerinden biri. 8 yılı aşkın bir sürenin ardından liderler seviyesinde ilk kez yapılacak bu görüşme yalnızca iki büyük güç arasındaki ticaret sorunlarını ya da Tayvan gerilimini değil ABD'nin küresel liderlik kapasitesinin geleceğini de ilgilendiriyor. Daha da önemlisi, zirve İran merkezli savaşın giderek derinleştiği, küresel ekonomide kırılganlığın arttığı ve ABD'nin uluslararası meşruiyetinin ciddi biçimde sorgulandığı bir dönemde gerçekleşiyor. Pekin zirvesi Washington'un Çin'e rekabeti nasıl yöneteceğini anlamak açısından kritik önemde olacak.

WASHINGTON-PEKİN HATTINDA YENİ DÖNEMİN DİNAMİKLERİ NELER?

Trump'ın ikinci başkanlık döneminde Çin'e yaklaşımı eski ABD Başkanı Joe Biden dönemindeki ideolojik çerçeveden belirgin biçimde farklı. Biden yönetimi Çin'i liberal dünya düzenine meydan okuyan sistemsel rakip olarak tanımlıyor ve mücadeleyi demokrasi-otoriterlik eksenine oturtuyor. Trump Çin'i daha çok ekonomik ve jeostratejik bir rakip olarak görüyor. Trump açısından mesele yeni bir so-

ğuk savaş yürütmek değil. ABD'nin ekonomik ve askeri üstünlüğünü koruyacak daha avantajlı pazarlık koşulları oluşturmak. Bunu da mevcut sistemin ABD'den çok Çin'e fayda sağladığını düşündüğü bütün kurumsal norm, platform ve mekanizmaları işlevsiz hale getirip, diğer ülkelerle olduğu gibi Çin'e de ikili pazarlıklar üzerinden yapmaya çalışıyor. Görünen o ki, birer bir müzakerelerde ABD'nin daha güçlü bir konumda olacağına ve bu şekilde herkesi daha kolay baskı altına alabileceğine inanıyor.

Aslında bu ziyaretin arka planını anlamak için geçen yıl ekim ayında Güney Kore'nin Busan kentinde gerçekleşen Trump-Şi görüşmesine bakmak gerekir. O görüşmede taraflar fiilen bir "ticari ateşkes" ilan etmişlerdi. Gümrük tarifelerinin daha fazla artırılmaması, belirli teknoloji alanlarında kontrollü işbirliğinin sürdürülmesi ve ekonomik gerilimin tamamen kontrolde çıkmasının önlenmesi konusunda geçici uzlaşma sağlanmıştı. Trump, Pekin'de gerçekleşecek görüşmelerde bu geçici ticari ateşkesi uzatmak isteyecek.

Trump, ABD'de ticaret savaşlarının beklenen sonucu üretmediğini görüyor. Hayat pahalılığı, tedarik zinciri sorunları ve yüksek maliyetler Amerikan kamuoyunda rahatsızlık yaratıyor. Kasım ayında yapılacak Kongre ara seçimleri yaklaşırken Trump yönetimi ekonomik istikrarsızlığın

ANALİZ HABER

Prof. Dr. Tarık Oğuzlu / İstanbul Aydın Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanı

daha fazla derinleşmesini istemeyecektir. Trump, Pekin'e yapsal sorunları çözmekten çok mevcut gerilimleri yönetilebilir seviyede tutmayı mümkün kılacak pragmatik işbirliğini devam ettirmek için gidiyor.

ZİRVEDE HANGİ BAŞLIKLARIN ÖNE ÇIKMASI BEKLENİYOR?

Pekin zirvesinin en hassas başlıklarından biri Tayvan olacak. Şi açısından Tayvan yalnızca jeopolitik bir mesele olmanın ötesinde Çin milliyetçiliğinin ve rejimin meşruiyetinin merkezindeki konu. Çin yönetimi Washington'dan Tayvan'a yönelik siyasi ve askeri desteği azaltmasını isteyecek. Diğer taraftan Trump, Biden döneminden farklı olarak Tayvan'a faydacı ve işlevsel bakıyor.

Özellikle Trump yönetiminin Tayvan'a yönelik yaklaşık 11 milyar dolarlık silah satış paketini yavaşlatması ve ikinci aşamada gündeme gelen yeni paketi Pekin ziyaretinden sonraya bırakabileceği yönünde verdiği işaretler bölgede Amerika'ya karşı ciddi güven erozyonu doğurdu. Trump'ın Şi ile yapacağı görüşmelerde Tayvan'a silah satışı konusunu Çin'le yürütülen müzakerelerin bir unsuru olarak düşünecek olması bile Washington'un geleneksel çizgisinden sapma olarak değerlendirilecek. Bu durum Tayvan'da olduğu kadar Amerika'nın bölgedeki geleneksel müttefiklerinde de ciddi güvenlik kaygısı yaratıyor. Trump, Tayvan'ın kendi savunmasına daha fazla kaynak ayırması gerektiğini düşünüyor. Trump'a göre Washington'un güvenlik desteği otomatik değil, Tayvan'ın ken-

di savunma kapasitesini ciddi biçimde artırmasını bağlı olmalı. Bu yaklaşım Washington açısından maliyet azaltıcı görülüyorsa da Tayvan'da "Amerika gerektiğinde bizi yalnız bırakabilir" korkusunu güçlendiriyor. Benzer kaygılar Avrupa'da da hissediliyor. Avrupa Birliği (AB) ülkeleri Trump'ın Çin'e doğrudan büyük güç pazarlığına dayalı bir ilişki kurmak istemesinin transatlantik ilişkilerin kalitesini aşındıracağını düşünüyor. Avrupa açısından asıl mesele tarafların Çin politikalarının ne derece uyumlu olup olmadığından çok Amerika'nın güvenilir bir lider olarak kalıp kalmayacağı.

Tam da bu noktada İsrail/ABD-İran savaşı, Trump'ın Pekin'e giderken elini son derece karmaşık hale getiriyor. Amerika Çin'den İran üzerinde baskı kurmasını ve Tahran'ı Washington'la anlaşma yapmaya zorlamasını beklerken Çin adeta ayak sürüyor. İran savaşının uzaması kısa vadede sıkıntılar çıkartıyorsa da orta ve uzun vadede Çin'in işine geliyor olabilir.

Savaşın ekonomik maliyetleri ABD açısından giderek ağırlaşıyor. Artan askeri harcamalar, stratejik mühimmatların erimesi, enerji fiyatlarındaki yükseliş ve küresel ekonomik belirsizlikler Amerikan ekonomisini zorluyor. Dahası İran savaşı Amerika'nın küresel meşruiyetine ciddi zarar veriyor. Washington artık birçok ülke tarafından uluslararası hukuku dikkate almayan, normlardan ziyade kaba güç siyasetiyle hareket eden, öngörülemeyen ve gü-

venilmez bir süper güç olarak algılanıyor. Üstelik savaşın uzaması küresel enerji ve gıda krizini derinleştirirken, küresel güney ülkelerinde Amerika'ya yönelik olumsuz algıyı artırıyor. Bu da Çin'in uzun vadeli jeopolitik hedeflerine hizmet ediyor.

Zaten bu zirveyi anlamlı kılan asıl unsur da içinde bulunduğu zamanın ruhu. Trump'ın Çin'e son ziyaretini yaptığı 2017'nin dünyasıyla bugünkü dünya aynı değil. Son dokuz yılda Amerika'nın küresel itibarı, normatif çekiciliği ve uluslararası sistem üzerindeki yönlendirici kapasitesi belirgin biçimde aşındı. Trump'ın ikinci başkanlık döneminde izlemekte olduğu dış politikasına ABD'nin hem Avrupa hem de Asya'daki geleneksel müttefikleriyle arasını açıyor. Bu durum orta ve uzun vadede Çin'in işine yarayacağı kesin. ABD'nin liderliğinin uğradığı meşruiyet kaybı, müttefikleriyle yaşadığı gerilimler ve Küresel Güney ülkeleri nezdindeki itibarın azalması, Pekin'in kendini alternatif küresel lider olarak sunmasını kolaylaştıracak. En büyük rakibi hata üstüne hata yaparken, Çin niye buna engel olsun?

Sonuç olarak Pekin'de gerçekleşecek Trump-Şi Zirvesi, Amerika-Çin rekabetinin sona erdiğini değil yeni bir aşamaya geçtiğini gösterecek. Zirvenin amacı ikili ve küresel sorunlara kapsamlı çözümler bulmaktan çok taraflara zaman kazandıracak geçici ve kontrollü bir işbirliği ortaya çıkarmak olacak.